

**ПРОБЛЕМА ІСТОРИЧНОЇ РЕТРОСПЕКТИВИ І ПЕРІОДИЗАЦІЇ РОЗВИТКУ  
ЗАРУБІЖНОЇ ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ В ДОСЛІДЖЕННЯХ УКРАЇНСЬКИХ УЧЕНИХ**

---

УДК 378(438)

**Ірина Соловей**, аспірант кафедри педагогіки імені Богдана Ступарика  
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ

**ПРОБЛЕМА ІСТОРИЧНОЇ РЕТРОСПЕКТИВИ І ПЕРІОДИЗАЦІЇ РОЗВИТКУ  
ЗАРУБІЖНОЇ ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ В ДОСЛІДЖЕННЯХ УКРАЇНСЬКИХ УЧЕНИХ**

*У статті розкриваються тенденції і підходи українських науковців до розробки періодизації та реконструкції історичної ретроспективи розвитку іношомовної освіти у країнах Європи і США. З'ясовано загальні науково-методологічні підходи і критерії розробки періодизації історико-педагогічного процесу. На основі аналізу репрезентативних комплексних досліджень показано, що розв'язання цих проблем стало важливим компонентом, який визначає загальні вектори побудови студій з означеної тематики.*

**Ключові слова:** історико-педагогічна наука, іношомовна освіта, зарубіжна освіта, періодизація, історична ретроспектива.

**Лит.** 14.

**Ірина Соловей**, аспірант кафедри педагогіки імені Богдана Ступарика  
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, г. Івано-Франківськ

**ПРОБЛЕМА ИСТОРИЧЕСКОЙ РЕТРОСПЕКТИВЫ И ПЕРИОДИЗАЦИИ  
РАЗВИТИЯ ЗАРУБЕЖНОГО ИНОЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В  
ИССЛЕДОВАНИЯХ УКРАИНСКИХ УЧЕНЫХ**

*В статье раскрываются тенденции и подходы украинских ученых к разработке периодизации и реконструкции исторической ретроспективы развития иноязычного образования в странах Европы и США. Определены общие научно-методологические подходы и критерии разработки периодизации историко-педагогического процесса. На основе анализа репрезентативных комплексных исследований показано, что решение этих проблем стало важным компонентом, который определяет общие векторы построения исследовательской работы по указанной тематике.*

**Ключевые слова:** историко-педагогическая наука, иноязычное образование, зарубежное образование, периодизация, историческая ретроспектива.

**Iryna Solovey**, Postgraduate Student of the Pedagogy Department named after Bodhan Stuparyk  
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk

**THE PROBLEM OF HISTORICAL RETROSPECTIVES AND THE PERIODIZATION OF  
THE DEVELOPMENT OF FOREIGN LANGUAGE EDUCATION IN THE RESEARCHES  
OF UKRAINIAN SCIENTISTS**

*The article reveals the tendencies and approaches of Ukrainian scientists to the development of periodization and reconstruction of historical retrospective of the development of foreign language education in the countries of Europe and the USA. The general scientific-methodological approaches and criteria of development of periodization of historical and pedagogical process are revealed. Historical and systematic methods are used most effectively for this purpose, which allow monitoring the changes determined by the complex of public and educational and pedagogical factors that took place in the global dimension and at the level of certain state-political systems. Based on the analysis of representative comprehensive researches, it has been shown that the solution of these problems has become an important component that determines the general aspects and trends of research of foreign language education. It has been established that deep chronological retrospection and scientific periodization help to identify both general tendencies and individual local changes in the development of theory, practice of foreign language education at the different stages and educational levels of its development. It allows to identify features, driving forces and comprehend other aspects of its formation in foreign educational systems and pedagogics.*

*The practical significance of the scientific experience accumulated by Ukrainian scientists has been demonstrated for the improvement of scientific technologies of the development of the periodization of the historical-pedagogical process and the reformation and improvement of the educational process of the study of foreign languages.*

**Keywords:** historical and pedagogical science, foreign education, foreign science, periodization, historical retrospective.

**П**остановка проблеми. Інтеграція України у європейський освітній простір актуалізує завдання вивчення і творчого використання зарубіжного досвіду освітніх змін, які за сучасних умов набули всеохопного характеру. Євроінтеграційні прагнення України та базові законодавчі акти (Закон України “Про освіту” (2017 р.), “Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р.” (2013 р.) спрямовують на структурну перебудову освітньої системи щодо задоволення потреб безперервного характеру освіти та формування готовності навчальних закладів до інноваційної діяльності, яка відповідає тенденціям розширення міжнародного співробітництва тощо. Важливу роль у реалізації цих завдань може відіграти ґрунтовний аналіз історії розвитку зарубіжної теорії і практики зарубіжної іншомовної освіти.

Періодизація освітніх процесів і явищ та заглибленість в історичну ретроспективу для визначення їхнього коріння і генези є важливим компонентом кожного історико-педагогічного дослідження. Авторитетна вчена О. Сухомлинська стверджує, що проблема наукової періодизації – одна з найголовніших у гуманітаристиці. Від того, що беремо за основу періодизації, який контекст вкладаємо в певний період, що виступає рушійною силою її зміни, “відбувається розгортання певного науково-дослідницького поля”. Тому чітка періодизація допомагає зрозуміти структурні особливості, генезу й еволюцію наукових ідей, концепцій, методів, тенденцій розвитку. Вона забезпечує виявлення внутрішніх закономірностей і створює можливості для наукових узагальнень [12, 37 – 54]. Отже, аналіз досвіду українських учених-компаративістів щодо періодизації та з’ясування історичної ретроспективи розвитку іншомовної освіти в зарубіжних країнах є важливим і необхідним для розуміння цілості цього феномену та вдосконалення наукових підходів до його поглибленого осмислення.

**Аналіз останніх досліджень.** Активно розробляються теоретико-методологічні аспекти становлення вітчизняної порівняльної педагогіки (А. Василюк, О. Заболотна, К. Корсак, В. Кравець, Н. Лавриченко, О. Локшина, З. Малькова, Н. Ничкало, О. Огієнко, Л. Пуховська, А. Сбруєва та ін.). Предметно досліджуються наукові проблеми про вплив глобалізаційних процесів на розвиток національних освітніх систем і формування світового освітнього простору (В. Андрущенко, Г. Бутенко, В. Кремень, М. Згуровський, І. Зязюн та ін.); еволюцію системи вищої і середньої

професійної освіти та вдосконалення її змісту в розвинених країнах світу (Н. Абашкіна, А. Валицька, А. Василюк, В. Жуковський, М. Євтух, О. Сухомлинська, Б. Фуртак та ін.) тощо. Посилилася увага до питань, які стосуються становлення і розвитку іншомовної освіти в країнах Європи і Америки (О. Авксентьєва, Е. Анафієва, Р. Антонюк, В. Базова, О. Першукова, Н. Шверун та ін.).

**Мета статті** полягає у здійсненні аналізу підходів українських учених до розробки періодизації та з’ясування історичної ретроспективи розвитку іншомовної освіти в зарубіжних країнах задля врахування цього наукового досвіду в проведенні досліджень з педагогічної компаративістики.

**Виклад основного матеріалу.** Проблеми періодизації та осмислення історичної ретроспективи освітніх процесів і явищ широко представлені в науковому дискурсі, що окреслює його основні теоретико-методологічні аспекти. Учені по-різному визначають саме поняття “періодизація”, адже вкладають у нього різний зміст, оцінюють його з відмінних позицій, трактують у ракурсах своїх конкретно-педагогічних досліджень. Зокрема, Т. Попова, розглядає її як “базову конструкцію”, “певну схему (кістяк, скелет)”, на яку вчені “нанізують множину подій, що є результатами пізнавальної діяльності у вигляді “фактів-знань”. Вони в сукупності репрезентують образ певного явища, що виступає як “об’єкт періодизації – об’єкт пізнання” [8, 2]. Продуктивним є підхід, згідно з яким періодизація трактується як поділ процесу розвитку науки на певні часові відрізки, що відрізняються один від одного специфічними особливостями, установленими на основі об’єктивних критеріїв і принципів. Згідно з твердженням О. Школи, такий поділ може мати загальний характер, стосуватися всієї науки або її окремих частин, яким притаманні певні відмінні риси, що зумовлюють потребу докладнішого виокремлення часових рамок. Зокрема, поняття “період” науковець тлумачить як проміжок часу, упродовж якого відбувається певний процес, “етап” – як відрізок часу в розвитку будь-якого руху, процесу [14]. Такі дефініції вважаємо дискусійними, тож вони потребують уточнення. Для визначення методологічної стратегії періодизації освітньо-педагогічного процесу заслуговує на увагу запропонований Л. Наточий ґносеологічний підхід до проблеми, відповідно до якого періодизація тлумачиться як “інструмент пізнання об’єкта”, що сприяє уточненню або трансформації первісного образу. За думкою

## ПРОБЛЕМА ІСТОРИЧНОЇ РЕТРОСПЕКТИВИ І ПЕРІОДИЗАЦІЇ РОЗВИТКУ ЗАРУБІЖНОЇ ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ В ДОСЛІДЖЕННЯХ УКРАЇНСЬКИХ УЧЕНИХ

дослідниці, новий образ об'єкта, удосконалений на основі новоствореної моделі періодизації, коригує й саму модель періодизації. Розглядаючи її як науково-теоретичне узагальнення і як результат дослідження, Л. Наточий стверджує, що форма синтетичного типу досліджень відображає зміст і логіку розвитку об'єкта пізнання і створює її видиму формулу та водночас є методологічним засобом й інструментом пізнавальної діяльності [7, 43].

У загаданих студіях відображені методологічно важливі підходи, згідно з якими, вибудовуючи періодизацію досліджуваного процесу чи явища, необхідно враховувати такі важливі положення: а) об'єкт періодизації – це явище-процес, яке розглядається в розвитку, що дозволяє поділяти його на конкретні інтервали часу; б) суб'єкт періодизації – це інтервал часу, який відображає специфіку перебігу історичного часу й виражається в його як загальних категоріях (“ера”, “доба”, “період”, “етап”, “фаза”, “цикл”, “стадія”, “історичний момент”, “віха” тощо), так і в реальних хронологічних вимірах – тисячоліття, століття, десятиліття, рік та ін.; в) атрибут періодизації – залежить від профілю і предмета дослідження, детермінованого соціокультурним контекстом, тож від назви суб'єкта визначається період-інтервал, приміром, “доба нової педагогіки” і т. ін. Тому при побудові моделей періодизації варто враховувати специфіку суб'єктів періодизації та визначення змісту кожної категорії за “обсягом” історичного часу. З означених науково-методологічних позицій підходимо до з'ясування нагромадженого українськими вченими наукового досвіду періодизації розвитку зарубіжної іншомовної освіти та її осмислення в історичній ретроспективі.

Заслугує на увагу розроблена О. Першуковою періодизація розвитку змісту навчання іноземних мов в європейському та загальноукраїнському просторі, яка, з нашого погляду, стосується не лише його соціокультурного компонента (на чому акцентує автор), а й означеного процесу загалом. За думкою вченої, ознаки й особливості першого періоду (перша половина XIX ст.) полягають в ознайомленні з культурою народу носія мови за допомогою зразків літератури, мистецтва, філософії; другого періоду (кінець XIX ст. – 1914 р.) – у переорієнтації уваги на вивчення реалій його життя; третього (1918 – 1945 рр.) – у застосуванні різних методів навчання іноземних мов, що зумовлювалося узалежненням його змісту від ідеологічної доктрини країни; четвертого (1945 – початок 1960-х рр.) – у детермінуванні цього процесу дружніми чи ворожими стосунками між

державами; п'ятого (1960-1980-ті рр.) – у посиленні монокультурності (вивчення соціокультурних особливостей лише того народу, мова якого вивчалася); шостого (з кінця 1980-х рр. і до тепер) – у використанні як монокультурного, так і міжкультурного підходів, що зумовлювалося акцентуванням на взаємозалежності європейських народів та формуванні комунікативних навичок [10, 8 – 9].

Для вчених-компаративістів, що досліджують проблему розвитку зарубіжної іншомовної освіти, характерні різна заглибленість в історичну ретроспективу та цілком закономірне зміщення акцентів на останньому десятилітті XX ст., особливо початку XXI ст., коли цей процес набув особливого розмаху, став найбільш динамічним. При її вивченні вони спираються на різні методи, а за основу створення здебільшого обирають критерії і чинники, що відповідають особистісним уподобанням та сутнісно-змістовими особливостями досліджуваних явищ.

Найбільш активно з цією метою використовуються історико-генетичний і системний методи, які дозволяють відстежувати зміни детерміновані комплексом суспільних й освітньо-педагогічних чинників, що відбувалися в глобальному вимірі та на рівні окремих державно-політичних систем. Така предметно-хронологічна ретроспекція сприяє виявленню як загальних тенденцій, так і окремих локальних змін у розвитку теорії, практики іншомовної освіти на різних етапах й освітніх рівнях її розвитку, а також рушійних сил цього процесу.

Цікавою і змістовною з таких позицій виглядає запропонована В. Гаманюк періодизація і ретроспектива розвитку системи іншомовної освіти Німеччини. Її генеза виводиться із середини XVI ст. та відстежується через поділ на п'ять періодів до початку XXI ст. Характерні риси й особливості кожного з них розкриваються через з'ясування відмінностей у структурі іншомовної освіти (наявність різних типів шкіл); іншомовної пропозиції (міграційні й інтеграційні процеси в Європі); проблем організації і методики навчання іноземних мов згідно з визначеною метою і суспільними потребами тощо. Особливу увагу автор звертає на вплив державного регулювання, яке до середини XX ст. було мінімальним, а потім стало одним із вирішальних чинників регулювання цієї сфери, що зумовлювалося офіційним державним курсом на її уніфікацію і стандартизацію [2, 14 – 17].

А дослідниця О. Максименко обґрунтувала позицію, відповідно до якої виокремлення в країнах Європейського Союзу професійно-

## ПРОБЛЕМА ІСТОРИЧНОЇ РЕТРОСПЕКТИВИ І ПЕРІОДИЗАЦІЇ РОЗВИТКУ ЗАРУБІЖНОЇ ІНШОМОВНОЇ ОСВИТИ В ДОСЛІДЖЕННЯХ УКРАЇНСЬКИХ УЧЕНИХ

орієнтованого навчання іноземних мов у напрям іноземної освіти у 1989 р. стало кульмінацією взаємопов'язаних процесів, що відбувалися під впливом різноманітних чинників упродовж багатьох століть. Генезу цього процесу дослідниця виводить і пов'язує із розширенням взаємодії європейців в епоху Відродження (XV – XVI ст.), утвердженням статусу державних іноземних мов у європейських країнах XVI – XVII ст., розвитком науково-технічного прогресу у XVII – на початку XIX ст., поживаленням міжнародної торгівлі й економічної міграції в другій половині XIX ст., геополітичними і соціальними трансформаціями після Другої світової війни тощо. Унаслідок цього утвердився орієнтований на дружнє співіснування й економічне співробітництво між державами повоєнний порядок Європи, який, своєю чергою, потребував створення ефективної моделі іноземної освіти для розвитку і поглиблення означених процесів [4].

Помітною й до певної міри закономірною стала тенденція, згідно з якою чим вужчою є конкретно-педагогічна проблем, тим меншим є набір чинників, які визначають розвиток іноземної освіти та рельєфнішим, виразнішим виглядає її градація на окремі етапи. Як приклад відзначимо запропоновану вже згадуваною дослідницею О. Першуковою періодизацію розвитку соціокультурного компонента змісту навчання іноземних мов у європейській шкільній освіті. Вона складається із шести періодів, які відстежується від початку XIX ст. та вирізняються на основі змін у науці, культурі, міжнародних контактах, інших явищах, що визначали його мету й підходи до організації [9, 6 – 7]. Достатньо вмотивованими виглядають і розроблені науковцями періодизації розвитку шкільної іноземної освіти в Угорській Республіці (Л. Гульпа [3, 27 – 31]) та Королівстві Швеція (Л. Мовчан [6, 20 – 25]) на основі аналізу процесів їхнього реформування, що супроводжувалися запровадженням нових навчальних планів та іншими інноваціями. Ухвалення, відміна, відновлення відповідних законодавчих актів та освітніх програм, котрі стимулювали, гальмували розвиток двомовної освіти в університетах США, дозволило Л. Товчигречці буквально за роками визначити часові рамки цього процесу від 1968 р. [13, 8].

Імпонує комплексний підхід науковців до розробки періодизації розвитку зарубіжної іноземної освіти, адже врахування різних чинників дозволяє більш доказово обґрунтувати цей процес, показати загальну динаміку й увиразнити специфіку його окремих періодів,

розкрити особливості їхнього змістового наповнення тощо. Прикметною тут є праця Л. Смірної про формування соціокультурної компетентності в структурі підготовки вчителів іноземної мови Польщі. Вона цікава і відрізняється від попередніх студій ще й тим, що динаміка розвитку іноземної освіти розкривається не безпосередньо, а через призму означеного процесу як основного предмета дослідження. Спираючись на аналіз історичних передумов, зокрема, реформ системи вищої освіти країни наприкінці XX – на початку XXI ст. та документів міністерства освіти Польщі і Ради Європи з мовної освітньої політики й інші джерельні матеріали, дослідниця визначила такі періоди формування соціокультурної компетентності вчителя: перший (1989 – 1991 рр.) – її “становлення”; другий (1991 – 1997 рр.) – її “розвиток”; третій (1997 – 2007 рр.) – її “активізація”; четвертий (сучасний, з 2007 р.) – її “удосконалення”. У зазначеному контексті розкривається процес удосконалення змісту та використання нових інноваційних технологій викладання іноземних мов [11].

У такому ж ракурсі згадаємо працю О. Авксентьевої, яка, досліджуючи проблему професійно-лінгвістичної підготовки іноземних фахівців у Франції, дала розгорнуту характеристику мовної політики в широкій історичній ретроспективі, від 1714 р. до Другої світової війни, коли французька була мовою міжнародної дипломатії. У 1960-х рр. вона здійснювалася через різні наукові, просвітницькі, культурологічні інституції, які розробляли програми інтенсивного професійно-лінгвістичного навчання для представників бізнесу, юриспруденції. У 1970-х рр. Франція разом із Великобританією і Швейцарією реалізували проект “Сучасні мови”, згідно з яким теоретичні засади їхнього навчання базувалися на різних рубіжних рівнях. Упродовж цих двох десятиріч розроблялися, а в 1980-х рр. набрали поширення аудіо-візуальні та аудіо-лінгвальні методи розвитку професійно-лінгвістичної освіти. У 1990-х рр. вже склалася її розгалужена мережа, що налічувала понад сотню центрів навчання мов для іноземних громадян, які діяли при навчальних закладах та університетах на основі загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти [1].

Насамкінець з'ясуємо доволі поширений підхід, за яким зміст і динаміка розвитку іноземної освіти осмислюються через призму, у контексті або як складник інших культурно-освітніх феноменів. Прикладом слугує праця О. Мілютіної про розвиток полікультурної освіти учнів середньої загальноосвітньої школи у

Великобританії. Дослідниця показала, що її становлення як напрям педагогічної діяльності в західноєвропейських країнах бере початок у 1970 – 1980-х рр., коли в їхній освітній політиці відбулася зміна “асиміляційної” стратегії соціалізації школярів іноетнічного походження на “інтеграційну”, що передбачала активне залучення дітей-іммігрантів до участі в житті школи, громади, суспільства загалом. Це зумовило запровадження в навчальний процес адаптивних методик вивчення англійської мови, створення т. зв. білінгвістичних секцій і класів “перехідних” або “вирівнювання знань”, де поступово зменшувалася кількість годин викладання мовами дітей-іммігрантів, а англійською – збільшувалася. З цією метою пропонувалися курси з вивчення мов і культур меншин, а для вчителів, які працювали з ними, проводилися спеціальні педагогічні тренінги [5].

У 1990-х рр. полікультурна освіта Великобританії одержала нові стимули розвитку завдяки утвердженню культурного плюралізму як наріжної засади соціокультурного життя європейської спільноти. Завдяки тому, що учні отримали право “бути іншими”, тобто право на самоідентифікацію, переглянули зміст навчальних програм, що, зокрема, орієнтували на “урівноваження” статусу офіційної англійської мови та мов етнічних меншин [11]. Таке осмислення проблеми дозволяє глибше зрозуміти динаміку розвитку іншомовного навчання у взаємозалежності не лише із освітньо-педагогічними, а й більш ширшими, глобальними чинниками, що визначали загальні тенденції розвитку й модернізації культурної політики як окремих країн, так і загальноєвропейського культурно-освітнього простору.

**Висновки та перспективи подальших досліджень.** Отже, проблема розробки періодизації та з’ясування історичної ретроспективи розвитку іншомовної освіти в зарубіжних країнах стала одним із основних компонентів спеціальних комплексних досліджень, що стосуються різних аспектів її формування, становлення, модернізації. Учені вдаються до періодизації на основі різних формальних наукових критеріїв, але переважно, виходячи з реальних умов і конкретних чинників, що визначали зміст, характер, динаміку досліджуваного процесу. Для його глибшого всебічного осмислення, з’ясування витоків і генези, науковці заглиблюються у вивчення історичної ретроспективи розвитку іншомовної освіти, шукаючи, таким чином, відповіді на сучасні освітні виклики.

Для подальшого вдосконалення дослідницької діяльності в означеному напрямі вченим доцільно активніше використовувати науковий інструментарій інших наук, зокрема історичної (поняттєвий апарат, операційний інструментарій тощо). Науковцям потрібно розробити чіткі критерії для поділу процесу розвитку зарубіжної іншомовної освіти та інших освітньо-педагогічних феноменів на окремі періоди, етапи, стадії тощо.

#### **ЛІТЕРАТУРА**

1. Авксентьева О. І. Професійно-лінгвістична підготовка іноземних фахівців у Франції // О. І. Авксентьева: автореф. дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.04 “Теорія і практика професійної освіти”. – К., 2006. – 20 с.
2. Гаманюк В. А. Теорія та практика іншомовної освіти у Німеччині в контексті загальноєвропейських інтеграційних процесів: автореф. дис. док. пед. наук: спец. 13.00.01 “Загальна педагогіка та історія педагогіки”. – Луганськ, 2013. – 40 с.
3. Гульня Л. Ю. Тенденція розвитку іншомовної освіти у середніх навчальних закладах Угорської Республіки / Л. Ю. Гульня: дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.01 “Загальна педагогіка та історія педагогіки”. – Івано-Франківськ, 2007. – 231 с.
4. Максименко О. Л. Організаційно-педагогічні засади професійно-орієнтованого навчання іноземних мов у країнах Європейського Союзу / О. Л. Максименко: дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.01 “Загальна педагогіка та історія педагогіки”. – К., 2013. – 305 с.
5. Мілютіна О. К. Полікультурна освіта учнів середньої загальноосвітньої школи у Великій Британії / О. К. Мілютіна: дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.01 “Загальна педагогіка та історія педагогіки”. – Глухів, 2009. – 204 с.
6. Мовчан Л. Г. Розвиток змісту шкільної іншомовної освіти в Королівстві Швеція / Л. Г. Мовчан: дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.01 “Загальна педагогіка та історія педагогіки”. – К., 2012. – 223 с.
7. Наточий Л. О. Сутність поняття “періодизація” щодо проблеми розвитку теорії управлінської культури керівників загальноосвітніх шкіл у вітчизняній педагогічній теорії (друга половина ХХ ст. – початок ХХІ ст.) / Л. О. Наточий // Науковий вісник Донбасу. – 2011. – № 3. – С. 35 – 43.
8. Попова Т. Н. Теоретические проблемы периодизации развития исторической науки и ее истории [Електронний ресурс] / Т. Н. Попова – Режим доступу: [http://www.history.univer.kharkov.ua/book/Istoriografichnyy\\_Zbirnyk\\_5\\_2002.pdf](http://www.history.univer.kharkov.ua/book/Istoriografichnyy_Zbirnyk_5_2002.pdf).
9. Перишуква О. О. Развитие социально-культурного компонента змісту навчання іноземної мови в європейській шкільній освіті / О. О. Перишуква: дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.01 “Загальна педагогіка та історія педагогіки”. – К., 2002. – 220 с.
10. Перишуква О. О. Тенденції розвитку багатомовної освіти школярів у країнах Західної Європи (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) / О. О. Перишуква:

**ПРОБЛЕМА ІСТОРИЧНОЇ РЕТРОСПЕКТИВИ І ПЕРІОДИЗАЦІЇ РОЗВИТКУ  
ЗАРУБІЖНОЇ ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ В ДОСЛІДЖЕННЯХ УКРАЇНСЬКИХ УЧЕНИХ**

автореф. дис. док. пед. наук: спец. 13.00.01 "Загальна педагогіка та історія педагогіки". – К., 2016. – 44 с.

11. Смірнова Л. Л. Соціокультурна компетентність у структурі підготовки учителів іноземної мови Польщі: дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.01 "Загальна педагогіка та історія педагогіки". – Кіровоград, 2010. – 293 с.

12. Сухомлинська О. В. Періодизація педагогічної думки в Україні: кроки до нового виміру / О. В. Сухомлинська // Збірник наукових праць до 10-річчя АПН України. – Ч. 1. – Х.: ОВС, 2002. – С. 37 – 54.

13. Товчигречка Л. В. Двомовна освіта в університетах США (кінець XX – початок XXI століття): дис. канд. пед. наук / Л. В. Товчигречка: автореф. дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.01 "Загальна педагогіка та історія педагогіки". – Суми, 2012. – 252 с.

14. Школа О. В. Критерії періодизації та основні періоди розвитку методичної думки з фізики в Україні [Електронний ресурс] / О. В. Школа. – Режим доступу: <http://conference.mdpu.org.ua/viewtopic.php>.

#### REFERENCES

1. Avksentyeva, O.I. (2006). *Profesiino-linhvistychna pidhotovka inozemnykh fakhivtsiv u Frantsii* [Professional and linguistic training of foreign specialists in France]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv, 20 p. [in Ukrainian].

2. Hamanyuk, V. A. (2013). *Teoriia ta praktyka inshomovnoyi osvity u Nimechchyni v konteksti zahalnoievropeiskyykh intehratsiinykh protsesiv* [The theory and practice of foreign education in Germany in the context of Pan-European integration processes]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Luhansk, 40 p. [in Ukrainian].

3. Hulpa, L. Yu. (2007). *Tendentsiia rozvytku inshomovnoyi osvity u serednikh navchalnykh zakladakh Uhorskoï Respubliky* [The tendency of development of foreign language education in secondary schools of the Hungarian Republic]. *Candidate's thesis*. Ivano-Frankivsk, 231 p. [in Ukrainian].

4. Maksymenko, O. L. (2013). *Orhanizatsiino-pedahohichni zasady profesiino-oriietovanoho navchannia inozemnykh mov u krainakh Yevropeiskoho Soiuzu* [Organizational-pedagogical bases of professionally oriented studying of foreign languages in the countries of the European Union]. *Candidate's thesis*. Kyiv, 305 p. [in Ukrainian].

5. Miliutina, O. K. (2009). *Polikulturna osvita uchniv serednoi zahalnoosvitnoi shkoly u Velykii Brytanii* [Polycultural education of secondary school students in Great Britain]. *Candidate's thesis*. Hlukhiv, 204 p. [in Ukrainian].

6. Movchan, L. G. (2012). *Rozvytok zmistu shkilnoi inshomovnoyi osvity v Korolivstvi Shvetsiia* [Development of the content of school foreign education in the Kingdom of Sweden]. *Candidate's thesis*. Kyiv, 223 p. [in Ukrainian].

7. Natochyi, L. O. (2011). *Sutnist poniattia "periodyzatsiia" shchodo problemy rozvytku teorii upravlinskoi kultury kerivnykiv zahalnoosvitnykh shkil u vitchyzniani pedahohichnoi teorii* [The essence of the concept of periodization in relation to the problem of development of the theory of managerial culture of the heads of secondary schools in the domestic pedagogical theory (second half of the XX century – the beginning of the XXI century)]. *Scientific Bulletin of the Donbas*. No.3, pp. 35–43. [in Ukrainian].

8. Popova, T. N. *Teoretycheskie problemy periodyzatsii razvitiia istoricheskoi nauki i ee istorii* [Theoretical problems of the periodization of the development of historical science and its history] [Electronic resource]. Mode of access [http://www.history.univer.kharkov.ua/book/Istoriografichniy\\_Zbirnyk\\_5\\_2002.pdf](http://www.history.univer.kharkov.ua/book/Istoriografichniy_Zbirnyk_5_2002.pdf).

9. Pershukova, O. O. (2002). *Rozvytok sotsialno-kulturnoho komponenta zmistu navchannia inozemnoi movy v yevropeiskii shkilnii osviti* [Development of socio-cultural component of the content of teaching a foreign language in European school education]. *Candidate's thesis*. Kyiv, 220 p. [in Ukrainian].

10. Pershukova, O. O. (2016). *Tendentsii rozvytku bahatomovnoi osvity shkoliariv u krainakh Zakhidnoi Yevropy (druha polovyna XX – pochatok XXI st.)* [Trends in the development of multilingual education of schoolchildren in Western Europe (second half of the XX – beginning of the XXI century)]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kyiv, 44 p. [in Ukrainian].

11. Smirnova, L. L. (2010). *Sotsiokulturna kompetentnist u strukturi pidhotovky uchyteliv inozemnoi movy Polshchi* [Socio-cultural competence in the structure of preparation of teachers of foreign language in Poland]. *Candidate's thesis*. Kirovograd, 293 p. [in Ukrainian].

12. Sukhomlynska, O. V. (2002). *Periodyzatsiia pedahohichnoi dumky v Ukraini: kroky do novoho vymiru* [Periodization of pedagogical thought in Ukraine: steps to a new dimension]. *Collection of scientific works to the 10th anniversary of the Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine*. Kharkiv, no.1, pp. 37–54. [in Ukrainian].

13. Tovchyhrechka, L. V. (2012). *Dvomovna osvita v universytetakh SSHA (kinets XX – pochatok XXI stolittia)* [Bilingual education at universities of the United States of America (end of the XX – the beginning of the XXI century)]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Sumy, 252 p. [in Ukrainian].

14. Shkola, O. V. *Kryterii periodyzatsii ta osnovni periody rozvytku metodychnoi dumky z fizyky v Ukraini* [Periodization criteria and the main periods of development of methodical thought on physics in Ukraine] [Electronic resource]. Access mode: <http://conference.mdpu.org.ua/viewtopic.php>.

Стаття надійшла до редакції 15.11.2017